

КОНЦЕПЦІЯ АПЕЛЯТИВА В КОМУНІКАТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У статті розглядається концепція апелятива крізь призму комунікативної лінгвістики. Автор здійснює спробу тлумачення ключових понять, а також аналізу основних та супровідних функцій апелятивів. Аналіз здійснюється на базі розмовного дискурсу, репрезентованого сучасною українською художньою літературою.

Ключові слова: *апелятив, вокатив, кличний відмінок, адресатність, комунікативний акт і комуніканти.*

Метою цієї статті є загальний огляд концепції апелятива у руслі комунікативної лінгвістики, здійснення аналізу основних та супровідних функцій апелятивів в контексті адресатності в сучасній українській мові на матеріалі розмовного дискурсу, репрезентованого сучасною українською художньою літературою. Хоча художня література не являє собою повною мірою природного мовлення, однак вона може бути використана як мовний матеріал для дослідження, оскільки має міметичну природу. Крім того цей матеріал є показовим для аналізу апелятивів, тому що текст дає інформацію про учасників комунікативного акту, вписує апеляцію в широкий контекст комунікативної ситуації.

Для характеристики явища апелятива в сучасній українській мові було використано метод суцільного відбору з текстів сучасної української прози. Для вибірки було взято дві збірки оповідань (Філіпчук З. Ліки від великої депресії. – Львів, 2008. – 240 с.; Кононенко Є. Книгарня «Шок». Новели, есеї. – 2 вид. – Львів: Кальварія, 2010. – 128 с.) та чотири романи (Роздобудько І. Гудзик. Роман. – К.: Нора-Друк, 2011. – 240 с.; Роздобудько І. Дві хвилини правди. Роман. – К.: Нора-Друк, 2008. – 248 с. – (День Європи); Роздобудько І. Ескорт у смерть. – Київ: Фоліо, 2007. – 160 с.; Роздобудько І. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю – К.: Нора-Друк, 2011. – 240 с. – (День Європи): загальний обсяг складає 1416 сторінок. Було дібрано понад 597 мікроконтекстів з апелятивами, що відповідно становить близько 1 елемента на 2 сторінки.

Актуальність дослідження полягає в тому, що у руслі антропоцентричної наукової парадигми в останні десятиліття активно розробляється комунікативний підхід у дослідженні мовних явищ: увагу зосереджено на питаннях комунікативної теорії у дискурсивній сфері. Він поєднує підходи традиційної лінгвістики, функціональний та прагматичний підходи і теорію мовленнєвих актів.

Оскільки домінантною функцією мови є комунікативна, то й опис мови, її системи і структури має фокусуватися на цій функції. Слід враховувати не лише закономірності та норми побудови мовних одиниць, а й, перш за все, їх комунікативне призначення [10]. У ході розробки положень комунікативного підходу змінилась точка зору й на сферу апеляції. Цей підхід при вивченні апелятивів враховує як внутрішньомовні факти (семантику мовної одиниці, спосіб вираження, функціональний аспект тощо),

так і екстралінгвістичні фактори (комунікативна діяльність, ціль висловлювання та прогнозування його результатів, позиції адресанта й адресата по відношенню одне до одного тощо). Апелятиви почали досліджувати у межах цілого висловлювання, та навіть ширше тексту / дискурсу, враховуючи всі відношення, в які вступають мовці і які обумовлені конкретною комунікативною ситуацією.

Ступінь розробки теми. Комунікативна лінгвістика розглядає апелятив не лише як номінативну одиницю, а й як комунікативну одиницю мовної системи. В останні роки аналіз цього явища саме як комунікативної одиниці вирізняється аспектуально багатогранністю: досліджується специфіка апелятивів у різних комунікативних ситуаціях та регістрах (І. Р. Корольов [11], В. В. Звягінцева [7], М. С. Скаб [19]), зосереджується увага не лише на адресантові, як на тому, хто добирає й використовує мовні засоби, а й на факторі адресата, який відіграє провідну роль у цьому відборі (Н. Д. Арутюнова [1]); апелятиви розглядаються в контексті мовного етикету (В. І. Карасик [8], О. О. Сереженко [18]).

Апелятив почав розглядатися як цілком повноправна одиниця процесу комунікації в комунікативній діяльності індивідів. Це пояснюється тим фактом, що у ньому безперечно відображаються різні сторони комунікативного акту, які в свою чергу є складовою частиною загального комунікативного призначення мови.

Комунікативна теорія апеляції перебуває зараз у стадії формування. У світли останніх досягнень лінгвістичної науки були спроби дати визначення поняттю апелятив як комунікативної одиниці, виявити його місце серед інших комунікативних одиниць, його функціонально-комунікативні особливості тощо.

Зараз у комунікативній лінгвістиці можна виділити два основні підходи до визначення апелятива: 1) як особливий тип висловлювання у мовленнєвому акті та 2) як службової одиниці тексту. Така неоднозначність у розумінні аналізованого явища пов'язана з існуванням різних поглядів на тексти і висловлювання в аспекті комунікативного призначення й використання, а також з різним розумінням суті апеляції в комунікативному акті.

Л. П. Рижова, спираючись на класифікацію комунікативно-інтенціональних типів висловлювання, визначає апелятив як функціонально-багатозначний компонент комунікативного акту, як особливий, вокативний комунікативно-прагматичний тип висловлювань й мовленнєвих актів, що має ряд семантичних та комунікативно-прагматичних ознак та властивостей [17, с. 14]. В українській лінгвістичній традиції увагу на те, що вокатив (у ширшому плані апелятив) може інтерпретуватися як окреме висловлювання, звертав І. К. Кучеренко [12]. Хоч адресація сама по собі не складає ціль комунікації, ми переконані, що апелятив входить у висловлювання або становить автономне висловлювання, прибираючи в останньому випадку всіх ознак висловлювання-речення: комунікативність (спрямованість висловлювання на слухача), модальність (особисте ставлення мовця до висловленого), предикативність (прив'язка висловлювання до дійсності). Так, дослідник розглядає випадки, коли іменники у кличному відмінку є виразниками одночленних вокативних речень, основним змістом яких є спонукування, узагальнене значення якого розуміється з ситуації чи спільної теми [12, с. 122-123]: [Оксана]. *Нашу бригаду все одно не обставите.* – [2-га дівчина].

Віро, Оксано. Ми погоджуємося з думкою вченого, яка була підтверджена зібраним матеріалом.

Апелятив розуміється нами як один з актів мовлення, що складається з проголошеної мовцем пропозиції в ситуації безпосереднього спілкування зі слухачем [9, с. 11 – 12]. Мова розуміється як засіб спілкування, що спрямований на досягнення певної мети, а саме звертання – один з можливих мовних актів у ставленні до його мети. Як компонент комунікативного акту апелятив є більш складною та багатоплавною, у порівнянні зі словом, мовною одиницею. Його важливою функціональною ознакою є здатність виступати у ролі індикатора та регулятора характеру соціальних і міжособистісних взаємин між комунікантами. При цьому апелятив є важливим компонентом висловлювання, оскільки він уточнює спрямованість мовлення у напрямку до адресата й акцентує увагу на тому, що саме цей адресат є його отримувачем. Крім того, у прагматичному плані апелятив впливає на адресата не лише з метою привернення його уваги, встановлення чи підтримки контакту, але й виражає ставлення мовця до слухача (того, хто безпосередньо отримує інформацію). Суть звертання полягає у виділенні з ряду осіб потрібного індивіда й приверненні його уваги, встановленні контакту. Воно готує слухача до сприйняття основної інформації, в свою чергу має можливість надавати їй певних смислових відтінків. На підтвердження нашої думки наведемо визначення В. Є. Гольдіна: звертання – службова одиниця тексту, його маркер, який виділяє адресата і спонукає прийняти текст повідомлення в тій чи іншій соціально типізованій тональності [5, с. 58]. Завдяки такому визначенню, увага зосереджується на основній його функції – вокативно-апелятивній, комунікативна сутність якої полягає у встановленні й підтримці контакту з адресатом, а отже підтримці процесу комунікації в цілому. Однак, вокатив вміщує семантику пропущеного речення.

Розуміння явища апелятива як комунікативної мовної одиниці можливе за умови розуміння його семантичних та комунікативно-прагматичних ознак та властивостей.

Призначення комунікативних одиниць визначається через їх функцію у мові. Комунікативно-функціональний підхід передбачає дослідження функціональних можливостей мовних одиниць у межах висловлювання (ширше дискурсу). При аналізі змістової сторони одиниці мають враховуватись всі ті відношення, в які вступають мовці в процесі комунікативної діяльності. Така співвіднесеність апелятива з комунікативною ситуацією, залежність його вибору від компонентів ситуації певною мірою характеризує цю одиницю як важливий компонент спілкування з власним набором семантичних і комунікативно-прагматичних ознак.

Семантичний зміст апелятива розкривається через його відношення до референта – адресата мовлення. Апелятив має як загальне значення – називати / вказувати на адресата, так і включає до своєї семантичної структури наступні ознаки: адресація – номінація, зверненість до адресата; вокативність (кличність) – співвіднесеність з 2-ю особою; й спонукальність, – які створюють узагальнений типовий семантичний зміст звертання.

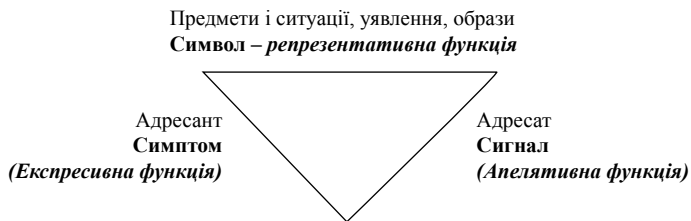
Комунікативно-прагматичний зміст апелятива розкривається в процесі комунікації. Комунікація (для нас актуальна саме вербальна) – цілеспрямована психолінгво-ментальна діяльність учасників спілкування за допомогою мовного коду,

результатом котрої є інформаційний обмін, взаємовплив тощо [2, с. 329]. Основні комунікативні ролі позначаються як адресант і адресат, мовець і слухач, продуцент і реципієнт, відправник і отримувач. У термінах «адресант» і «адресат» відображено спрямованість дискурсивного ходу, проте, вони є орфоепічно невдалими. Саме тому, доцільним є вибір термінів «мовець» і «адресат». Мовець є виробником висловлення, здійснювачем мовленнєвого акту, носієм комунікативної інтенції, яка полягає в прагненні шляхом здійснення мовленнєвого акту донести певне пропозиційне ставлення до іншого комуніканта – адресата. Адресат – особа або група осіб, якій / яким призначається висловлення адресанта. З урахуванням особистісних параметрів і комунікативних функцій

Г. Почепцов виділяє такі модифікації адресата як: квазіадресат – неживий предмет; адресат-ретранслятор – отримувач висловлення, яке в своїй комунікативно-значеннєвій частині призначено не йому (висловлення таким чином складається з двох частин: 1) частина, адресована адресату-ретранслятору, і 2) частина, адресована справжньому адресату); непрямий адресат – слухач, якому насправді призначено висловлення [16, с. 217]. Наявність мовця й адресата повідомлення, які постають у певних соціальних ролях, володіють спільним фондом мовленнєвих навичок, знань та уявлень про світ, а також наявність певного предмета мовленнєвої комунікації – головна передумова здійснення комунікації. Таким чином, комунікація в цілому включає вербальні та невербальні компоненти й значною мірою обумовлена саме екстралінгвістичними факторами (національно-культурні традиції, соціальна сфера, знання учасників комунікації).

Основними ознаками мовленнєвого акту є інтенційність (умисність), цілеспрямованість (наявність мети) і конвенційність (відповідність загально визнаним правилам вживання мовних знаків). Послідовність мовленнєвих актів утворює мовленнєву подію (дискурс) [23, с. 80]. Прагматичне значення мовленнєвого акта пов'язане не лише з суб'єктом мовлення, але й із соціальною ситуацією, в якій він реалізується, а також адресантом, який проявляє себе у мовленнєвому акті [1, с. 357]. Так, психолінгвістика вважає, що основна ціль комунікації – вплив на адресата, а відповідно головна функція комунікації – цілеспрямована перебудова свідомості адресата.

К. Бюлер в «Теорії мови» [3] пропонує наступну модель комунікації, акцентуючи увагу на ролі особистості:

За висловлюванням адресата (мовця) стоїть його інтелектуальний та емоційний стан, тому маємо змогу вести мову про реалізацію експресивної функції.

У висловлюванні адресанта представлено також позамовну ситуацію у вигляді мовних символів – мовних одиниць, тому реалізується також репрезентативна функція. Адресат отримує висловлювання у вигляді сигналу, який в свою чергу є звертанням, а отже мова йде про реалізацію апелятивної функції. Процес кодування й декодування змісту відбувається за допомогою мовної системи, положення якої у моделі свідчить про те, що вона є спільною для обох учасників комунікації. Таким чином, адресат має вихід не лише на позамовну ситуацію, але й на адресанта, що є засадничим для нашого дослідження.

Відповідно до такого розуміння процесу комунікації звертання (апеляція) визнається нами як найважливіший компонент комунікативного акту.

Спираючись на семантичні особливості апелятива (адресації – номінації, вокативності й спонукальності), а також на його призначення в процесі комунікації (апеляції, встановлення контакту, спонукання, соціальної регуляції), можна визначити основні функції звертання як комунікативної одиниці мови. Найбільш повно функції апелятива були описані такими українськими мовознавцями, як І. Кучеренко та І. Вихованець, у західних дослідженнях провідними є праці Б. Бюссе, Ф. Брауна, Г. Шейдена. Дослідниками виділяються наступні функції.

Вокативна функція [20] привертає увагу адресата до подальшого викладу основної інформації: *До речі, мій дорогий друже, вибачте за мій анахронізм, але деякі методичні (не плутайте з методологічними) положення ленінської концепції щодо революційної ситуації, щодо програми-мінімум і програми-максимум, щодо важливості засобів комунікації [...] – є безсмертними* (1, с. 30).

Апелятивна функція [4, 6, 13, 19, 24, 25] покликана спонукати співрозмовника слухати, спонукати його до спілкування; тому як звертання часто вживаються імена, прізвища тощо: *Слухай, Мішелю, може і для мене знайдеться така робота* (5, с. 33); *Якщо ви не проти, пане Василю, зіграє з вами моя найкраща половина* (4, с. 148).

Деякими дослідниками [14], як окрема, виділяється **функція встановлення контакту**, яка безпосередньо підпорядковується комунікативній функції і є одним із її виявів. У цій функції апелятиви досить часто формують особливого типу синтаксичні конструкції – вокативні речення: *Іване!* (5, с. 228), *Кип'яток!* (прізвище) (5, с. 45), *Мамо!* (4, с. 227). При чому межі між звертаннями і реченнями-звертаннями (вокативними реченнями) надзвичайно рухливі і динамічні.

Вокативна й апелятивна функції тісно пов'язані, оскільки апелятив використовується не лише для називання й привернення уваги адресата до висловлювання, але й для подальшої підтримки контакту з ним, для спонукання його до відповіді / реакції / дії.

Ідентифікуюча функція [15, 19, 21, 26], або **номінативна функція** [4, 15, 13], яка виявляється в іменуванні адресата мовлення. Основою позначення адресата за допомогою форм звертання є різноманітні критерії, які реферують статеві, вікові, статусно-рольові характеристики адресата, інтерперсональні стосунки між ним та мовцем: *Ну що там, дівчата? (Це він так звертався до членів виборчої комісії)* (1, с. 106), *Алло, Олександр Іванівно!* (1, с. 28).

Емотивна функція [13, 19, 22] – характеристика особи (або предмета) з того чи іншого боку. На думку І. Вихованця, супровідне емотивне значення посилюється, коли

ключний стоїть у позиції односкладного вокативного речення, речення-звертання [4, с. 145]. У таких звертаннях виявляється експресивне забарвлення, яке виражає емоційно-оцінне ставлення мовця: *Альоно, хоча ти вже давно Еліана, але для мене лишилася і лишаєшся Альоною, тож звертатимусь до тебе саме так* (2, с. 87) – нейтральне дружнє звертання на «ти»; *Альоночко, так мій лист буде нескінченним, я спробую його писати за тим планом, який утворили запитання твого листа* (2, с.88) – звертання, що виражає ніжнє ставлення мовця до об'єкта звертання, надає висловлюванню інтимного характеру; *Таке вже життя, дорога Альоно* (2, с. 89) – звертання поширене прикметником, який дає додаткову характеристику іменному звертання.

Зазвичай, така характеристика як ознака апелятива потребує додаткової інтерпретації, тобто підтвердження вербальних тлумачень прикладами вживання того чи іншого семантично навантаженого звертання (для правильної інтерпретації комуніканти потребують спільних фонових знань, а також подібних спеціальних знань): *Мій юний Дон Жуане, ви вже прокинулись?* (3, с. 60). Такого типу розгорнуті означення утворюють з об'єктом номінації цілісну структуру і дають підстави говорити про тяжіння вокатива до чіткої конкретизації об'єктів називання. Ця властивість виявляється саме за наявності уточнюючого члена в структурі апелятива і дає можливість оптимально й адекватно схарактеризувати адресата з точки зору емоційно-оцінного ставлення мовця до нього.

Це дає підстави стверджувати, що апелятиви, виражені вокативом, нерідко увиразнюються тими чи іншими емоціями: це може бути емоція захоплення, гніву, презирства, зневаги, іронії, ласки, ніжності, докору, осуду, благання, жалю, співчуття, радості, задоволення тощо. Емоційнє забарвлення звертання може підкреслюватися як у сполучі з ад'єктивом, так і вигуками, що входять до його структури.

Розглянуті чотири функції звертання у мовознавстві виділяють традиційно.

На нашу думку, слід також виокремлювати **етикетну функцію** звертання (пор.: *Пане Степане, виборці запитують, де ви раніше працювали* (4, с. 137)), оскільки ознака поваги до особистості є невід'ємним атрибутом культури. Для більшості індоєвропейських мов, серед них і української, характерним лишається розрізнення звертань на «ти» / «Ви». Й оскільки форми звертання несуть у собі інформацію не тільки про адресата, але й про взаємостосунки комунікантів, їх рольові позиції, вони виконують етикетну функцію, тобто встановлюють можливі прояви поведінки в процесі спілкування, іншими словами, звертання виступає в ролі індикатора і регулятора характеру соціальних та інтерперсональних стосунків.

Маємо змогу говорити не лише про запропоновану функціональну класифікацію, а й про таку важливу ознаку вокативу як синкретизм його функцій, тобто їх активна взаємодія та взаємопрониклість. Функції апелятива реалізуються радше в комплексі, просто залежно від контексту, особливостей синтаксичної побудови висловлювання, його структури, одна з них обіймає домінуючу позицію, а інші присутні імпліцитно:

Мікроконтекст	Функції					
	вокатив.	апелятив.	встан. конт.	ідентифік.	емотив.	етикет.
				номін.		
Віро , зберемося у вас.	+	+	+	+	0	0
Пані Віро , ви просили нагадати, що через пів години маєте їхати	+	+	+	+	+	+
До речі, Вірунчик , тут до тебе приходив якийсь журналіст	+	+	+	+	+	+

З наведених вище прикладів очевидно, що функції встановлення контакту, апелятивна та вокативна беззаперечно присутні при використанні звертань у висловлюванні, й виконують провідну роль. Функція ідентифікації (номінативна) вже включена як додаткова – виділяє конкретного суб'єкта з ряду подібних. Емотивна й етикетна ж функції, також виконуючи допоміжну роль, розгортаються у векторі «негативна характеристика – нейтральна – позитивна».

Оскільки ідентифікуюча, емотивна й етикетна функції покликані в тій чи іншій мірі виконувати соціально-регулятивну роль, привертає увагу питання щодо основних аспектів ситуації звернення, а саме: вплив розподілу ролей між учасниками комунікації, пов'язаних з їх соціальним статусом й особливостями мовного етикету при апеляції до співрозмовника. Мовна поведінка адресанта безпосередньо пов'язана з його соціальним статусом і комунікативною стратегією, які можна виявити відповідно до наступних параметрів [8, с. 70]: а) статус людини відповідно до прийнятої взагалі соціальної стратифікації, б) статусна оцінка вищого, нижчого чи рівного собі за статусом; в) відповідність поведінки людини статусній нормі. На вибір та використання тієї чи іншої форми апелятива впливають фонові знання про адресата, які наявні у мовця: акт фактичного знайомства (адресат знайомий, малознайомий чи незнайомий мовцю), знання про вік (адресат – одноліток мовця, старший або молодший від нього), соціальний статус (адресат знаходиться вище чи нижче від мовця у суспільній ієрархії), знання про перебіг характеру спілкування (офіційність / неофіційність умов комунікації) тощо. Фонові знання є важливим орієнтиром для мовця у процесі номінації та кваліфікації адресата, під час якого використання мовних засобів переплітається із загальноприйнятими традиціями і правилами мовного етикету. Саме це дає можливість мовцю по-різному назвати і кваліфікувати адресата. Знайомство з адресатом дозволяє мовцю також вибрати відповідні оцінно-емоційні характерологічні засоби.

Отже, з викладеного вище ми пропонуємо таке визначення апелятива як комунікативної одиниці мови: апелятив – суттєвий компонент комунікативного акту, який виконує вокативну, апелятивну, ідентифікуючу, емотивну, етикетну функції в процесі комунікації. Таке визначення стало теоретичною передумовою дослідження апелятива у сучасному українському розмовному дискурсі.

Питання сутності апелятива як комунікативної одиниці залишається відкритим для подальших досліджень. Ми сподіваємось, що наше дослідження певною мірою уточнить характер цієї складної мовної одиниці і допоможе встановити її семантичні, комунікативні й функціональні особливості у розмовному дискурсі серед інших мовних одиниць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1981. – Т. 40. №4. – С. 356 – 377.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с. (Альма матер).
3. Бюлер К. Теория языка / К. Бюлер. – М.: Прогресс, 1993. – 370 с.
4. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови / І. Р. Вихованець / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К.: наукова думка, 1987. – 231 с.
5. Гольдин В. Е. К определению сущности обращения / В. Е. Гольдин // Язык и общество. – Саратов, 1982. – Вып. 6. – С. 46 – 59.
6. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Рад. школа, 1965. – Ч.І. – 424 с.
9. Звягинцева В. В. Интенциональность обращения в семейном дискурсе / В. В. Звягинцева // <http://tl-ic.kursksu.ru/pdf/008-09.pdf>
10. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333 с.
11. Кобозева І. М. Теорія мовленнєвих актів як один із варіантів теорії мовленнєвої діяльності / Ірина Михайлівна Кобозева // Нове в зарубіжній лінгвістиці. Вип. XVII. М.: Прогрес, 1986. – 7-21.
12. Колшанский В. Г. О природе контекста / В. Г. Колшанский // Вопросы языкознания. – 1959. – №4. – С. 47 – 49.
13. Корольов І. Р. Специфіка звертань інтерактанта-англійця в комунікативній ситуації «виправдання» // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, Розділ VII. Комунікативна лінгвістика, №5, 2009. – С. 410 – 412.
14. Кучеренко І. К. Вокатив як виразник функціонального члена речення і так зване звертання / Актуальні проблеми граматики / Львів: Світ, 2003. – С. 114-127.
15. Кучеренко І. Категорія відмінка в сучасній українській мові / Львів: Видавництво Львівського університету, 1961. – 52 с.
16. Лопатка О. Значення і синтаксичні функції кличного відмінка іменника при вивченні української мови як іноземної // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nevfil/2010_13/13-8.pdf
17. Мацько Л., Мацько О. Риторика. Підручник / [Лариса Мацько, Оксана Мацько] – Київ: Вища школа, 2003. – 252 с.
18. Почепцов Г. Г. О коммуникативной типологии адресата / Г. Г. Почепцов // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2006. – № 741. – С. 216–218.

19. Рыжова Л. П. Обращение как компонент коммуникативного акта: Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата филологических наук. – М., 1982. – 15 с.
20. Сереженко О. О. Звертання в українських формулах мовного етикету / Олександр Олександрович Сереженко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2010/fknt/serezhenko/ind/index.htm>
21. Скраб М. С. Кличний відмінок та його синтаксичні функції // Українська мова і література в школі. К., 1990, Вип. 1. – С. 13-15.
22. Сорокина Е. А. Индоевропейские стоки обращения в древнерусском и древнеанглийском языках / Елена Алексеевна Сорокина / Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук. – Волгоград, 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://31f.ru/dissertation/512-dissertaciya-indoeuropejskie-istoki-obrashheniya-v-drevnerusskom-i-drevneanglijskom-yazykah.html>
23. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда] – К.: Наук. думка, 1969. – 582с.
24. Юносова В. О. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові. – К.: Знання України, 2003. – 126 с.
25. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / О. В. Яшенкова. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312 с. (Серія «Альма-матер»).
26. Braun F. Terms of address: Problems of patterns and usage in various languages and cultures.- Berlin: Mouton de Gruyter, 1988. – P. 236-240.
27. Busse B. Vocative Constructions in the Language of Shakespeare / Beatrix Busse. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006. – 525 p.
28. Schaden G. Vocatives: A Note on Addressee-Management [Електронний ресурс] / Gerhard Schaden. – Режим доступу до статті: <http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1113&context=pwpl>

ДЖЕРЕЛА

1. Вільчинський О. Суто літературне вбивство / Олександр Вільчинський. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2003. – 232 с. з іл.
2. Кононенко Є. Книгарня «Шок». Новели, есеї / Євгенія Кононенко. – 2 вид. – Львів: Кальварія, 2010. – 128 с.
3. Роздобудько І. Дві хвилини правди. Роман / Ірен Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2008. – 248 с. – (День Європи)
4. Роздобудько І. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю / Ірен Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2011. – 240 с. – (День Європи)
5. Филипчук З. Ліки від великої депресії / Зиновій Филипчук. – Львів: Кальварія, 2008. – 240 с.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2014.

Boiko I. O., Graduate Student,
Kyiv National Linguistic University

THE CONCEPT OF THE APPELLATIVE WITHIN COMMUNICATIVE LINGUISTIC

The article deals with the concept of the appellative within the communicative linguistic. The author tries to analyze the main terms and also appellative's main and minor functions. The research is based on the spoken discourse, which is represented by the modern Ukrainian literature.

Keywords: *appellative, vocative, vocative case, the feature of addressee, communicative act and communicants.*

Бойко І. А., асп.,
Киевский национальный лингвистический университет

КОНЦЕПЦИЯ АПЕЛЛЯТИВА В КОММУНИКАТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКЕ

В статье рассматривается концепция апеллятива с точки зрения коммуникативной лингвистики. Автор делает попытку объяснения ключевых понятий, а также анализа основных и вторичных функций апеллятивов. Анализ осуществлен на базе разговорного дискурса, который представлен современной украинской художественной литературой.

Ключевые слова: *апеллятив, вокатив, звательный падеж, адресатность, коммуникативный акт и коммуниканты.*

УДК 81.347.78.034

Бондар М. В., докторант,
Київський національний лінгвістичний університет

ТУРЕЦЬКІ ВЛАСНІ НАЗВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДАХ

Статтю присвячено дослідженню власних назв (онімів) та особливостей їхнього відтворення в українських перекладах турецьких художніх текстів. Проаналізовано власні назви, встановлено їхні класи (лексико-тематичні групи) та типові способи передачі (транскрипція, транслітерація, калькування), виявлено шляхи подолання труднощів при перекладі українською мовою.

Ключові слова: *переклад, власні назви, антропонім, транскрипція, транслітерація, калькування.*